

samenwerkenden invloed teekent, komt er een botsing tusschen dezen heer Dros en Kobus. Niemand is in staat diens koppigheid te breken en hij belandt in 't cachot. Daar zit hij drie, vier dagen, tot de grauwe verveling hem er toe brengt excuus te maken bij Directeur en onderwijzer, maar zonder dat iets ervan gemeend is, of iets in hem is veranderd. Hij voelt slechts de dwingende overmacht en daarvoor wijkt hij, cynisch, omdat je 't toch verliezen moet.

Dan komt hij op de afdeling timmeren. En de leider van die afdeling, een man van bijzondere gaven voor 't werk, weet op tactvolle manier, al is het dan met heel veel moeite en niet dan met de uiterste zelfbeheersing, eenige verbetering tot stand te brengen. Kobus wordt wat toeschietelijker, toont ook eenige belangstelling voor zijn werk, al is het dan minimaal. Zelfs lukt het dezen van Maanen, als hij zijn afwezigheid Kobus in conflict is geweest met zijn plaatsvervanger en andermaal in 't cachot is beland, hem tot schuldertekentis te brengen. En gaandeweg wordt het nu beter, zoodat ten slotte voorwaardelijke invrijheidstelling overwogen wordt. Van Maanen reist naar Utrecht, naar Kobus' moeder en praat met haar, hij zoekt een haas, en brengt op een bepaalden dag den jongen thuis.

't Gestichtsleven heeft hem veel verbeterd. Hij is volstrekt niet geworden wat men noemt een flinke kerel, maar hij doet zijn werk en geeft geen redenen tot ontevredenheid.

Doch nu komt de afbuiging van de lijn, die deze ten slotte tot een cirkel maakt.

Vrouw Brinkers, stug mensch, hard geworden door het leven en in bekrompen vroomheid scherp en onwelwillend, pakt den jongen geheel verkeerd aan. De onmiddellijke aanleiding tot ruzie is het feit, dat Kobus wel eens bij zijn vader komt, die ergens anders woont met een andere vrouw. En haar verzet daartegen, met bitse en harde woorden geuit, doen Kobus, negentien jaar en geen kind meer, juist met zijn bezoeken voortgaan. Daarbij komt, dat de vader heel vriendelijk voor hem is, hem tracteert op bier en sigaren, en — triomfeerend omdat de jongen duidelijk meer sympathie gevoelt voor hem dan voor zijn moeder — alles doet om hem voor zich te winnen.

Kobus wordt weer onverschillig, raakt zijn betrekking kwijt en begint een kroeglooper te worden. Dan, bij een nieuwe ruzie tusschen hem en zijn moeder, loopt hij bij haar weg en trekt bij zijn vader in.

Dit wederrechtelijk verlaten van het hem toegevoerde thuis brengt hem weer in aanraking met de reclasseeringsvereniging, die andermaal haar toezicht strenger begint. Maar Kobus, zat van al het gepraat, onbeleefd, norsch, weigert geregeld bij zijn toezichthouder te komen, loopt regelmatig in de kroeg, geeft ook zijn aanvankelijke pogingen om weer werk te vinden, op.

Dan adviseert de vereniging „dringend” het voorwaardelijk ontslag weer in te trekken en een week later wordt Kobus door twee veldwachters naar Veenland teruggebracht.

„Nu?” vroeg De Hoven (= de directeur, aan Van Maanen, toen de deur zich achter Kobus gesloten had.

De aangesprokene schudde 't hoofd.

„Wat is die achteruit geboerd”, zei hij, „ruw, slordig, onverschillig... We kunnen van voren af aan beginnen — als er nog wat te beginnen valt...”

Zoo is de lijn weer bij haar aanvangspunt teruggekomen en een cirkel geworden, zoo is de gang van Kobus' droeve leven een cirkelgang.

En dat is 't gevolg van het taellooze, liefdelooze, harde eener niet begrippe moeder, die weer zoo is, uit oorzaak van haar onberaden levenskeus. Zoo grijpen oorzaak en gevolg in elkaar en ontstaat die fatale cirkel, waarbij Kobus, de moeilijke maar ten slotte toch niet slechte jongen, de dupe wordt.

Uitnemend heeft de Schrijver dit proces getekend, sober, maar zoo duidelijk, dat men de catastrofe voelt aankomen en den afloop als de eenig mogelijke ziet. Daarbij is het zijn verdienste, dat hij niet vervalt in partijkiezen, dat hij niet in verwijtende woorden het taellooze der moeder teekent, noch het verderfelijke ingrijpen van den vader gaat gispren: hij blijft, om 't zoo te zeggen, van verre staan, volgt slechts de ontwikkeling der dingen en geeft daarvan een objectief verslag.

Maar juist in die objectiviteit is het verhaal zoo sprekend. Want het wordt er werkelijkheid door, realiteit uit de ervaring van het moeilijke roelasseringswerk en het maakt veel dieper indruk, dan wanneer 't boek een roman-karakter had, met een tendenz in een of andere richting.

Ook in religieus opzicht is het verhaal goed van toon en in de slotwoorden, als de Directeur van het gesticht tot Van Maanen zegt: „... probeeren maar weer... altijd maar weer opnieuw probeeren en — gelooven” wordt aangewezen de eenige kracht, die bij de vele teleurstellingen in dit werk toch moed geeft om voort te gaan. En de beschrijving van den invloed, dien een arbeider in die kracht heeft (in de gesprekken van Dros en Van Maanen

met Kobus, stelt de betekenis daarvan duidelijk in het licht. Vooral ook om deze eigenschappen achten we het boek alleszins aanbevelingswaardig: 't is innerlijk en uiterlijk goed en sympathiek.

Een opmerking houde ons de Auteur ten goede. In de verschillende schetsen over deze stof, die we van hem lezen, is steeds de hoofdgedachte, hoe de schuld voor den moreelen en socialen ondergang van de jongens in eerste instantie bij de ouders ligt. Ongetwijfeld is de analyseerende bewysvoering, die hij geeft, juist en overtuigend en de gevallen zullen ook zeker tot de ervaringen der werkelijkheid behoren. Maar in de herhaalde tekening van dezelfde teleurstelling ligt toch dit gevaar, dat de Auteur, zonder het te willen, komt in het spoor van die moderne jeugdbeschrijving, welke met een bepaalde bedoeling de verantwoordelijkheid voor het mislukken van het kindereven steeds weer legt op de ouders. Daarmee zou hij beïnvloeden in den boek der psycho-pathologische romanoliteratuur, en zou zijn werk vallen onder de critiek, die we, als christenen, daartegenover moeten stellen, terwijl juist zijn bedoeling positief is en hij het omgekeerde effect beoogt.

C. T.

HET BOEK VAN DE WEEK.

De Wereld van Willem Clissold.

H. G. Wells is een van de beste Engelsche schrijvers van fictie, die thans nog leven. Thans nog leven, zeg ik. Want de grootsten onder de vele talentvolle Engelsche auteurs zijn reeds gekomen aan de avond van hun leven. En de evenknieën van Hardy, Shaw, Galsworthy en Wells, zie ik onder de jongeren nog niet. Maar wie weet? Een genie wordt niet dikwijls direct bij zijn verschijning als zoodanig erkend. Vaak hebben de beste schrijvers lang en veel te worstelen, voordat ze de plaats innemen, die hun toekomt.

H. G. Wells is nu een en zestig, dus ook al zoo jong niet meer. Hoewel jong zijn een heel betrekkelijk begrip is. Is men niet zoo jong als men zich voelt? En uit dat oogpunt gezien, is niet alleen hij, maar zijn ook Hardy, Shaw en Galsworthy nog frisch en groen als de Mei, of tenminste als de Octobermaand van het jaar onzes Heeren negentienhonderd zeven en twintig.

Wells is, al heeft hij ook een historisch-philosophisch werk van geen geringe betekenis het licht doen zien, toch in de eerste en voornaamste plaats een schrijver van fictie. Van fictie pur sang, zooals in zijn alleraardigste roman *The Wheels of Chance*, waarin hij vol humor vertelt van een Londensch winkelbediende, die in zijn vakantie op 'n eenje een fietstocht gaat maken, en dan haar ontmoet, die het voorwerp van zijn droomen zal worden. — Of, en dat meestal, fictie, waarin hij geeft zijn kijk op de wereld en op het leven, waarin hij is de werelddervormer — artist — journalist, die sterk voelt de gebreken van de tegenwoordige maatschappij en daarom zijn verbeelding een Utopia laat scheppen, zooals in zijn *Men Like Gods*, of voorziet de vernietigende doeleinden waarvoor de wonderen der techniek door de nog altijd niet volmaakte menscheit kunnen worden aangewend, gelijk in *The War in the Air*, in welk boek de verschrikkelikheden van de „krijg in de lucht” werden voorspeld, die wij werkelijkheid hebben zien worden in de groote wereldoorlog.

Want Wells is ook profeet, een modern profeet, — en, moet ik er, helaas, aan toevoegen: een valsche profeet, die staat op de bodem der evolutielee. Hij heeft natuurwetenschappen gestudeerd te Londen, onder Huxley, „Darwin's bulldog”. Dit heeft hem gedreukt in de beginselen der evolutie, maar heeft hem ook een wetenschappelijke training gegeven, die, gevoegd bij zijn aangeborene verbeeldingskracht, aan zijn wildste droomen en fantasien een wondere realiteit verleent, zoodat ze lezen als romans, zij het dan ook van een zeer bijzondere soort.

Gretig, met intense belangstelling, bestudeert Wells het vlottende, veranderende leven der menscheit, en zijn eigen inzichten groeien en veranderen in de loop der tijden mee. Veel „oude planje” heeft hij, en erg lastig is men hem daar al over gevallen. Maar de wortel en de stam zijn toch wel dezelfde gebleven, al heeft hij nieuwe loten geschoten, en al zijn oude takken deels ontbladerd, deels geheel verdord.

Het laatste belangrijke boek van Wells, *De Wereld van Willem Clissold* verscheen in 1926. De held van het verhaal, die ons zelf vertelt van zijn „Wereld”, zegt er van: Dit boek is niet een huis der rust voor vermoeide lezers. En dat is zeer juist. Het is geen ontspanningslectuur, dit uit drie dikke deelen bestaande werk, al dient Wells het zeer liefslist aan als een roman.

Waar Wells ook zeer sterk op staat is, dat men hem niet vereenzelvigen zal met Willem Clissold, wiens wereld hij beschrijft, wiens levensbeschouwing hij ontwikkelt, wiens idealen hij teekent. Wel zegt hij, dat hij natuurlijk sympathiek staat tegenover de opvattingen van de door hem gecreëerde held, omdat het niet wel mogelijk zou zijn om een karakter werkelijk van binnen uit te scheppen, zonder zichzelf daarin te projecteeren, en

spreekt ook Clissold, in het boek, over zijn „neef” Wells, — maar de schrijver bezweert lezers en critici de twee niet te vereenzelvigen, ook, omdat dit opnieuw zou leiden tot beschuldigingen van veranderlijkheid aan het adres van de auteur.

Ongetwijfeld is Clissold niet alleen een volle neef van Wells, maar zelfs een die de familie-voorwantschap zoo sterk vertoont, dat ze wel dubbelgangers gelijken. De overeenkomst gaat zoo ver, dat ze van ongeveer dezelfde leeftijd zijn, dat Clissold evenals Wells aan de Kensington School voor Natuurwetenschappen heeft gestudeerd, dat Huxley ook Clissold's held is, — om nu maar eenige meer uiterlijke punten van overeenkomst op te noemen.

De wereldbeschouwing, waaraan Wells Clissold uiting laat geven, is die van wat hij noemt het „oorspronkelijk” Socialisme, het Socialisme dat constructief wilde werken en niet zijn heil zocht in verbittering der geesten, in hol geschetter, in het opzetten van stand tegen stand. De verwording van het opbouwende Socialisme, dat ernstig wilde werken aan een nieuwe organisatie der maatschappij, schrijft hij toe aan de funeste invloed van Karl Marx, die zwartgallig was doordat hij aan de lever leed en een te zittend leven had. *Das Kapital* poneerde de absoluut valsche stelling dat er zou zijn een kapitalistische maatschappij, een kapitalistisch „stelsel”. Onzin, zegt Wells. — ik bedoel Clissold. De kwaal der maatschappij is juist dat er geen stelsel, geen systeem in is; en het is er nog nooit geweest ook. Het is even dwaas om te spreken van het kapitalistisch stelsel, als het is om de toestand van wilde wanorde in de vroege Middeleeuwen aan te duiden met de naam van het leenstelsel, — er zat, en er zit, nogal systeem in!

Neen, de evolutie der maatschappij moet juist eindelijk, eindelijk, na eeuwen en eeuwen van stelselloosheid, een systeem brengen, — en het is het constructieve Socialisme, dat hierbij leiding zal moeten geven.

De enkelen zullen dat moeten doen. Wie gelooft nu nog, dat de massa iets zou kunnen opbouwen? Ze kan alleen ter neerslaan, niet oprichten. Van de helft + 1 is geen heil te wachten!

Wells' en Clissold gelooft nog steeds in de revolutie, doch niet in een democratische, maar in een aristocratische revolutie: de aristoi, de besten, die van de intellectueele elite, zullen het moeten doen. En de revolutie, de ommekeer, zal toch eigenlijk meer een evolutie zijn, want de denkende zakenmensen, ver- en diepzinnende industrieelen als Clissold, zullen de maatschappij organiseren. Waarbij een van de belangrijkste zaken, waarop gelet moet worden, zal wezen: te zorgen, dat de nieuw geordende maatschappij een op een wetenschappelijke basis gevestigd stelsel van ruilmiddelen krijgt, een doeltreffende, praktische verrekening van verplichtingen en aanspraken met een ook in het dagelijksch leven makkelijk ruilmiddel, dat geen aanleiding geeft tot wantoestanden, als thans door de manipulaties met het geld worden veroorzaakt.

Aan God gelooft Clissold niet. Hij is soms zelfs godslasterlijk. Persoonlijke onsterfelijkheid ontkent hij evenzeer. Wel meent hij, dat alle menschen bij de voortgang der evolutie van het menscheit geslacht bijdragen aan de vorming van een soort van collectieve menscheit, een persoonlijkheid, een Titanisch wezen, dat bewust wordt, en bezit neemt van deze planeet, en onsterfelijk is.

Hoe wordt ook hier de mensch weer op de troon gezet, en vergoddelijkt! Maar 't wordt een karikatuur. Clissold spreekt dit, ongewild, zelf uit, door op te merken: „Dit wezen is, naar mijn meening, geen God, tenzij wij een totale ommekeer brengen in onze opvatting van God”. Inderdaad!

Volgens Dr Jung, de psycho-analist van Zürich, die Clissold te Londen ontmoette, moet Confucius al de idee van zoo'n allesomvattende, bewuste, onsterfelijke, collectieve menscheit persoonlijkheid ontwikkeld hebben. En bij Nietzsche's *Uebermensch* moet men ook aan iets dergelijks denken en niet aan een individueel persoon.

L'Humanité van Comte met een kroon op! Een geanthropomorphoseerd Pantheïsme.

Dat is de toekomst, wanneer de zondige menscheit zichzelf, in eigen kracht, volmaken wil. Zijn eigen heiland wil zijn. En zijn eigen god.

The World of William Clissold is merkwaardig als een teeken des tijds.

VELDKAMP.

OPVOEDING EN ONDERWIJS.

Lichamelijke oefening.

Er zijn zoo van die dingen, waarover we gedurig eens met elkander moeten praten, om er ons rekenschap van te geven, of we er wel mee op den rechten weg zijn. Daaraan dacht ik, toen ik dezer dagen eens een blad in handen kreeg, waarin alle soorten van sport werden aanbevolen, dansen natuurlijk niet uitgesloten. Zelfs werd naakt dansen noodzakelijk geacht, om de noodige sierlijke bewegingen te leeren maken. Wanneer dergelijke zondige overdrijvingen worden aangeprezen, vragen we ons als Christenen onwillekeurig af, waar

op dit loofde er wel worden voor een co-weging zijn w-sport-v-aan he

Onze pelen lichaam dienen heid dat gezond zijn. En heerscht de har richten te spa zou of hebben

Daar worden dozen zokere geschre als he 't zoo om zij een m te den steld".

„Op natuuri en te lichaam tot licl geloof, slaan, lichaam tempel tempel en beh

Miss lichaam worden de ma zelfver tegenw Ook vi in heel te, ons niet w gehaalt welke

driving de oms zeer d degene niet de gedegen we dat van de een ui

Dat krijgt v ning. I ik getr maand In een Meisje wat ik uitgeg moet v zorging gezet.

mensch nog m wassen tot een gen i lichaam vrouw, aan g eenige

eenige tijd zo dan ze stijfheid die zoo den ge enkele den w

Nu, i opvolgt vast tr een uit naar m ze wee naaiwe ben, is meest wenk, wordt i voor d ook di twijfel